

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**DN. DVRANDI|| à Sancto Portiano, in Senten=||tias
Theologicas Petri Lombardi|| Commentariorum libri||
quatuor.||**

Durandus <de Sancto Porciano>

Antverpiæ, 1567

Distinctio secunda.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72607](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72607)

& quod videtur, aut fruatur eodem modo, quo debet secundum regulam rationis. Secundum enim primum modum, frui potest esse respectu finis prestituti, non tamen debet esse finis secundum veritatem: & vti, respectu aliquorum, quæ non debent ordinantur ad finem. Et secundum hunc intellectum non est dandum, quod frui sit tantum vltimi finis: & vti sit tantum eorum, quæ pertinent ad finem: quia multi fruuntur vrendis, & vtiuntur fruendis, quæ est summa peruersitas, vt dicit August. Sed si accipiantur frui & vti, secundum regulam rationis, quado scilicet voluntas fruatur & vtiatur eo modo quo debet: sic frui est semper vltimi finis, & vti est eorum quæ debent feruntur in finem.

12 Ad primum argumentum dicendum, quod omnia subsunt nostre operationi secundum aliquam vim animæ, vt dictum fuit in corpore questionis, secundum quæ operationem referri possunt ad vltionem finem: & sic vtiendum est eis.

13 Ad secundum dicendum, quod licet charitas extendat se tantum ad quatuor, tamen extendit se ad omnia alia, in quantum possunt nos iuuare ad consequendum beatitudinem.

Diuisio literæ .a. Distinctionis.

Hoc itaq; vera, & ipsa fide. Superius Magister inquit, de quibus agendum est in hoc opere: hic perfectitur suam intentionem: & secundum ordinem supra positum primo determinat de rebus: secundum de signis sacramentalibus, in principio .4. lib. ibi, Samaritanus. Secunda pars diuiditur in tres: Primo determinat de rebus, quibus fruendū est: secundum de rebus, quibus vrendū est: tertio de virtutibus, per quas fruimur, & de verbo incarnato, per quod huiusmodi virtutes infunduntur. Secunda pars incipit ibi, in principio .2. lib. creationem rerū. Tertia ibi, in principio .3. li. Cum verò venerit plenitudo. Prima adhuc in duas. Primo enim inquit vnitatem diuinæ essentia, & pluralitatem personarum, quæ est causa & ratio exitus creaturarum cum essentia diuersitate. Secundum determinat de diuinis attributis, quibus adscribitur creaturarum causalitas. Secunda ibi, in prin. .3. dist. Cumq; supra differuimus. Prima diuitur in tres partes. Primo enim inquit trinitatem personarum in vnitatem essentia: secundum remouet quasdam questiones incidentes: tertio prosequitur determinationem trinitatis & vnitatis diuinæ essentia. Secunda ibi, in prin. .4. dist. hic exortitur questio. Tertia in principio .3. dist. ibi, nunc de veritate. Prima adhuc diuiditur in duas. Primo inquit trinitatem personarum in vnitatem essentia per autoritates: secundum per rerum similitudines. Secunda in principio .3. dist. ibi, Apostolus nanque ait. Prima est presentis lectio. Et diuiditur in tres partes. Primo proponit intentum, secundum ostendit modum inuestigandi per autoritates Veteris testamenti: tertio per autoritates Noui testamenti. Secunda ibi proponamus modum in medium. Tertia ibi, nunc verò post testimonia. Prima diuiditur in tres, secundum quod modum inuestigandi ostendit quantum ad tria: primo quantum ad inquirendum conditionem: secundum, quantum ad eorum intentionem: tertio, quantum ad inquirendi ordinem. Secunda ibi, omnes autem Catholici. Tertia ibi, ceterum in primo lib. Secunda pars principalis, in qua ostendit propositum per autoritates Veteris testamenti, diuiditur in tres partes. Primo ostendit spiritualiter essentia vnitatem, secundum communiter essentia vnitatem & personarum distinctionem: tertio, spiritualiter personarum distinctionem, scilicet processionem filii à Patre, & Spiritus sancti ab utroq;. Secundum ibi, personarum quoque pluralitatem: tertium ibi, dicendum quoque, &c. Pars verò principalis, in qua ostendit per autoritates Noui testamenti, diuiditur in duas partes. Primo enim ponit intentum. Secundum excusat se de paucitate autoritatum inductarum. Secunda ibi, & quia singularis potest in simile. Hæc est diuisio sententiarum in generali.

2 In speciali autem sic Magister procedit. Primo ponit, quod diuina trinitas est vnus Deus, & summum bonum. Secundum tangit modum inuestigandi, quantum ad acquirendum conditionem. Et primo, quantum ad ipsam puritatem, quæ necessaria est, quantum ad tantam veritatis

contemplationem: vnde dicit, quod hoc est summum bonum, scilicet trinitas quæ per fidem à mentibus purgatis finis cernitur. Cuius etiam tanta est excellentia, quod secundum Augustinum nec alicubi periculosus erratur, nec laboriosius aliquid queritur: nec fructuosius aliquid inuenitur. Secundum, quantum ad inuenientiam & attentionem, quia cum modestia & attentione de ipsa agendum est. Tertio, in quantum ad mutuum charitatem, quia vnus indiget auxilio alterius propter difficultatem materie. Vnde auditori summè expedit humilitas in dubitando, & in inquirendo: & malè dicta corrigendo. Deinde tangit modum inuestigandi, quantum ad inquirendum intentionem, dicens, quod secundum omnium catholicorum sententias tres personæ in diuinis sunt vnus substantia, & inseparabiles aequalitate: & sunt vnus Deus naturaliter: nec est ibi aliud & aliud, sed vnus est alius ab altero. Et hoc tangit Aug. autoritate. Postmodum tangit modo inuestigandi, quantum ad inquirendi ordinem. Et dicit, quod primo veritatem vult confirmare per autoritates, secundum per rationes & similitudines, propter garrulos disputatores. Postea ostendit veritatem essentia, & pluralitatem communiter & specialiter per autoritates Veteris testamenti, dicens, cum dixerit Deus Gen. 1. Faciamus hominem ad imaginem, & nostram, ostenditur pluralitas personarum: per hoc quod dicit, ad imaginem, ostenditur vnitatem essentia: quia secundum Hilarium, vbi est imago & similitudo solet esse vnitatem charitatis. Hoc habito, addit quatuor alias autoritates ad probandum trinitatem personarum, & vnitatem essentia, non exprimentes aliquam certam personam. Deinde adducit autoritates, exprimentes certas personas, scilicet Filii, & Spiritus sancti. Autoritates patent in litera. Hoc idem etiam ostendit per autoritates Noui testamenti, quæ patet in litera. Vltimo excusat se, quod plures autoritates non inducit de Nouo testamento, quia totum est plenum talibus, imò penè omnes noui testamenti hoc insinuant. Et ita in hoc terminatur sententia huius distinctionis speciali.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum sit vnus Deus.

Tho. 1. q. 11. ar. 1.

Circa distinctionem istam queruntur tria: primum est, de vnitatem essentia diuinæ: secundum est, de pluralitate attributorum: tertium est, de pluralitate personarum. Quantum ad primum, queritur, vtrum sit tantum vnus Deus: & arguitur quod non, quia magis & minus tale, dicuntur per reductionem ad aliquod quod est summe tale: sed in rebus est dare aliquid magis malum, & minus malum: ergo est dare summè malum: sed summè malum non potest causari à summo bono, vt probabitur: ergo sicut est dare summè bonum, & à nullo causatum, & causam omnium bonorum: ita, vt videtur, est dare summum malum, à nullo causatum, & causam omnium malorum: & sic erunt duo Dii, vnus bonus, & alter malus. Probatio assumpti, scilicet quod summè malum non potest causari à summè bono, quia causa habet in se effectum virtualiter: sed summè bonum nihil habet de summè malo, nec formaliter nec virtualiter: ergo, &c.

2 Item quicquid perfectionis est in creaturis, totum est Deo attribuendum: sed facere sibi simile, est perfectionis in creaturis, vt patet per Philosophum. 4. Meteor. qui dicit, quod perfectum est, quod potest facere sibi simile: ergo Deus potest facere alium Deum: ergo plures Dii sunt, vel saltem esse possunt.

3 IN CONTRARIUM est, quod dicitur Exod. 20. & Deut. 6. Dominus Deus tuus, vnus est Deus. & Philosophus 12. Metaphys. in fine, concludit, quod entia non sunt malè dissoni: nec bona multitudo est Principium: vnus ergo princeps.

4 RESPONSTIO. Ista questio supponit vnum, videlicet quod Deus sit: & querit aliud, scilicet vtrum sit tantum vnus Deus, an plures. De hoc quod supponitur, patet veritas in sequenti distinctione. Et nunc supponimus Deum esse, intelligendo nomine Dei illud, quod est primum & perfectissimum in entibus: quo supposito, dicenda sunt duo

duo de quæstione proposita. Primum est, quod impossibile est esse plures Deos specie differentes. Secundum est, quod impossibile est, quod sint plures Dii, qui sub eadem specie differant solo numero.

dist. 3. q. 1.
cap. di. 4. 4.
q. 3. b. vius.
Primum patet dupliciter, primo ex creaturarum ordine sic: quicunque ordinem habent essentiali secundum gradum specificum naturæ, ordinantur sub vno secundum speciem, quod est supremum, & perfectissimum in illo ordine: sed quæcunque species substantiarum sunt, vel esse possunt, habent inter se ordinem essentiali secundum gradum specificos naturæ: ergo omnes species substantiæ quæ sunt, & esse possunt, ordinantur sub vno secundum speciem, quod est supremum, & perfectissimum inter omnes substantias, & per consequens est perfectissimum simpliciter. Et hoc vocamus Deum: ergo non est nisi vnus Deus, saltem secundum speciem. Maior patet, quia supposito, quod in gradibus specificis entium sit dare perfectissimum & supremum, vt nunc supponitur, & posse probabitur, & inter omnes species est ordo secundum gradum perfectionis: necesse est quod in ordine isto deueniatur ad vnam speciem perfectissimam, in qua sit status. Si enim frateretur ex æquo in pluribus, & non in vna, illæ plures non haberent inter se ordinem secundum gradum perfectionis naturalis: cuius oppositum assumitur in maiori propositione. Minor probatur, scilicet quæcunque sunt, aut esse possunt, habent inter se ordinem essentiali secundum gradum naturæ (loquendo de speciebus, quia indiuidua sub specie non habent ordinem inter se, nisi tantum per accidens) hoc autem patet assumendo dictum Philosophi. 8. Metaph. vbi dicit, quod species rerum sunt sicut numeri. Videmus autem in speciebus numerorum, quod plures species numerorum nec sunt nec esse possunt quacunque virtute quæ æquæ distent ab vnitatem: sed necessario vna distat mediante altera, tanquã habentia necessariam ordinem inter se, & ad vnitatem: vt patet inducendo in omnibus speciebus numerorum. Denarius & quaternarius non æqualiter distant ab vnitatem: sed quaternarius mediante ternario: nec potest virtute diuina fieri species numeri, quæ æqualiter cum ternario distet ab vnitatem, sed necessario plus vel minus, incidendo in ordinem specierum numeri: ergo similiter est in speciebus rerum, quod non sunt plures species, nec esse possunt quacunque virtute, quæ distantes à primo, & non habentes inter se ordinem: sed necessario ordinantur inter se, secundum gradum naturæ. Istud autem magis patebit infra dist. 4. Sic ergo patet minor: sequitur conclusio.

q. 3. b. vius.
Secundo patet idem, ex operatione specierum secundum perfectionem maiorem & minorem sic: Illud non est deus, quo est dare aliquid perfectius, quia nomine Dei intelligimus illud, quod est perfectissimum: sed vbi cunctæ sunt duo, quæ specie differunt, vnum est altero perfectius (quia impossibile est duas species esse in eodẽ gradu perfectionis, vt iam dictum est): ergo illud alterum non potest esse Deus.

idẽ d. 26.
q. 3. b. vius.
7. SECVNDVM patet scilicet quod non possunt esse plures Dii solo numero differentes. Et hoc sic: Omnis natura, quæ est non solum ab alio plurificabilis, sed etiã de se plurificata, non est vna secundum speciem: sed natura diuina non est ab alio plurificabilis effectiue, cum non habeat causam agentem priorẽ se. Et ideo si sit in pluribus, est in eis de se & ex se plurificata: ergo talis natura non est vna secundum speciem in illis pluribus. Et ita non differunt solo numero. Minor est manifesta: sed maior probatur. In hoc enim distinguitur natura speciei, & natura generis, quia natura speciei potest tota saluari in vnicò indiuiduo, genus autem non. Et hoc est, quia genus importat pluralitatem naturarum, quæ in vno indiuiduo esse non potest. Natura enim generis est de se plures: propter quod dicitur. 7. Phy. quod æquiuocationes latent in generibus: sed natura speciei de se non est plures, cum possit saluari in vnicò supposito. Est tamen in aliquibus plurificabilis per actionem agentis iterabilem, vt patebit in 2. lib. dist. 3.

cap. 4.
q. 3.
8. Item omnis natura, quæ est plurificabilis in multa solo numero differetia, quantum est de se, potest multiplicari in plura, sicut in duo vel tria, imò in infinita, saltẽ successiue, (sicut experientia docet de omnibus multiplicabilibus in numeris secundum eandem speciem.) Si ergo natura diuina esset multiplicabilis secundum numerum, ita vt essent plures Dii sub eadem specie solo numero differentes: se-

queretur, quod possent esse non solum duo Dii, sed quodcunque. Et quia quicquid est possibile in natura diuina, totum est in ea necessario, quia ipsa est necesse esse: ideo sequeretur, quod essent Dii infiniti, non solum potentia, sed in actu: quia in ea nihil est possibile, quod non sit in actu. Hoc autem est impossibile: ergo & illud, ex quo sequitur scilicet, quod natura diuina sit plurificabilis in multa solo numero differentia. Sic ergo patet, quod non possunt esse dii specie differentes, aut solo numero nullo ergo modo.

9. Ad primum argumentum, cum dicitur, quod magis & minus tale dicuntur, &c. dicendum est, quod hæc habet solum veritatem in effectibus positiuis, non autem in priuatiuis. Cuius ratio est, quia vnumquodque reducitur in causam suam, sicut ab ea procedit. Effectus autem positiuus habent causam positiuam, & positiuè influentem: & ideo positiuè reducuntur in eam. Et propter hoc, vbi est magis & minus positiuè dictum, oportet dare aliquid summe tale. Priuatiua autem non habent causam positiuam, & positiuè influentem, sed magis deficientem, & ideo non reducuntur in causam positiuè influentem, ita vt sit aliquid summe priuatiuum, quod sua influentia causet alia priuatiua. Sed reducuntur in causam positiuam, non à qua fiunt per se, sed quæ potuit deficere, & deficit. Et ideo malum cum dicat priuationem, non arguit, esse aliquid summe malum, à quo causetur, sed tantum arguit, esse bonum, quod posuit plus vel minus deficere.

10. Ad secundum, cum dicitur, quod illud quod est perfectionis in creaturis, debet Deo attribui, dicendum, quod verum est, sed intelligendum est, quod naturam non reperiri in pluribus suppositis, est perfectionis: plurificari autem in eis, est imperfectionis. Primum enim arguit illimitationem: secundum autem arguit limitationem. Et similiter arguit imperfectionem & limitationem, habere ex alio entitatem, vt argutum fuit in positione: tollamus ergo, quod est imperfectionis, scilicet naturam plurificari, & remanet id, quod est perfectionis, scilicet naturam inueniri in pluribus suppositis, & hoc attribuendum est diuinis, & verè attribuitur.

QVÆSTIO SECVNDA.

Verum attributa diuina aliquo modo differant ex natura rei.

Scot. d. 8. q. 3. Nymphus. 12. Metaph. q. 13. Henr. Quodl. 5. q. 1. & Quodl. 15. q. 1. vide Quodl. 7. q. 1.

1. Circa distinctionem attributorum quæruntur duo.

Primum est, vtum attributa diuina differant aliquo modo ex natura rei, circumscrip̃ta omni operatione intellectus. Secundum est, vtum aliquis intellectus creatus, vel increatus possit concipere distinctionem attributorum diuinorum absq̃ omni comparatione ad creaturas.

1. Ad primum sic proceditur: & arguitur, quod attributa differunt in Deo ex natura rei, circumscrip̃ta omni operatione intellectus. Primo sic: iustitia & sapietia in Deo, aut signant ens rationis, aut ens reale, aut aggregatum ex ambobus. Non ens rationis tantum: quia tale cum sit ens diuinum, non dicit aliquam perfectionem simpliciter, quemadmodum iustitia, & sapietia. Nec dicit aggregatum ex ambobus: quia tunc conceptus iustitiæ non esset vnus, quod est falsum: ergo dicunt ens reale. Si ergo nulla est differentia inter ista ex parte rei, sequitur quod sapietia & iustitia habent penitus idem signatum formale, & sic erunt synonyma, hoc autem est falsum: ergo necesse est, quod differant aliquo modo ex natura rei.

2. Item, Deus cognoscit ista attributa distinctè cognitione intuitiua: sed illud quod conuenit rebus secundum rationem intelligendi tantum, non cognoscitur cognitione intuitiua: ergo distinctio istorum non est secundum rationem intelligendi tantum. Probatur maior: quia ad cognitionem Dei beatificam pertinet ista cognoscere distinctè: sed cognitio Dei beatifica est intuitiua, quia cognitio intuitiua est perfectior omni alia cognitione: cognitio autem beatifica debet esse perfectissima: ergo, &c. Probatur minor, quia illud quod conuenit rei secundum rationem intelligendi tantum, non conuenit ei in existentia sua reali: sed cognitio intuitiua non terminatur nisi ad existens, vt existens in rerum natura: ergo, &c.

3. Item, Deus realiter intelligit, seu cognoscit mala fieri: sed

sed nō vult mala fieri: ergo intelligere, & velle in Deo nō sunt penitus idem ex natura rei: ergo aliquo modo differunt ex natura rei. & idem videtur de aliis attributis.

4 IN CONTRARIUM arguitur: quia quæ differunt ex natura rei, circumscrip̄to omni actū intelligendi, differunt realiter: sed nullus vnquam dixit, quod attributa differant in Deo realiter: ergo non differunt ex natura rei, circumscrip̄to omni actū intelligendi.

5 RESPONSIō. Circa quæstionē istam primō ponitur quædā opinio, quam non credo veram. Et secundō, ponendo oppositū, respōdebitur ad rationes primę opinionis. Quantum ad primū, dicunt quidam, q̄ attributa diuina differūt formaliter, & quidditatiuē ex natura rei, ante omnem operationē intellectus. Et ista differentia nō est realis, cum omnia attributa sint vna res simplicissima: nec est secundū rationem tantū, cum præcedat omnē operationem intellectus: sed est media inter vtrāq̄, & vocatur ab eis differentia formalis. Confirmatur autem hæc opinio quatuor rationibus. Prima talis est: quæ differunt diffinitione, differūt formaliter & quidditatiuē ex natura rei, quia diffinitio indicat quid est res: sed attributa, puta sapientia, bonitas, differunt diffinitione: (si enim diffineretur, alia diffinitio daretur de sapientia, alia de bonitate) ergo differunt formaliter, & quidditatiuē ex natura rei. Secunda talis est: per idem simplex nō potest aliquid conuenire cum alio, & differre ab eodē, nisi sit aliquo modo diuersificatum. Sed brutū per eadē & simplicem animæ essentiam, inquantū est vegetatiua, conuenit cum planta, & inquantū est sensitua, differit ab eadē: ergo vna & eadē essentia animæ aliquo modo diuersificatur per sensituiam & vegetatiuam: sed nō realiter, ergo formaliter. Et exemplificatur de albedine, quæ inquantū color est, conuenit cum nigredine, & inquantū albedo, differit ab eadē. Cum tamen sit vna res simpliciter albedo & color: ergo oportet, quod differant formaliter saltē. Tertia est talis: entitas & bonitas differunt formaliter, licet sint vna res: sed hæc differentia nō est ex parte intellectus, cum formalis ratio obiecti præcedat actum potentie: entitas autem est obiectum intellectus: ergo talis differentia est ex parte rei.

Quarta ratio talis est: illud quod de se est comunicabile, differit ex natura rei ab eo quod de se est incommunicabile: sed essentia diuina est de se comunicabilis, paternitas incommunicabilis: ergo essentia & paternitas differūt ex natura rei, sed non differunt realiter, cum sint vna res, ergo formaliter, & idem videtur de attributis.

6 QVANTVM ad secundum, dicendum est, quod hæc opinio deficit in duobus: vnum est quia ponit differentiam quandam mediam inter differentiam realem, & differentiam rationis. Aliud est, quod pertinet ad principale propositum, quia dicunt attributa differre ex natura rei, circumscrip̄ta omni operatione intellectus. Primum patet dupliciter: primo quia vnū & multiplicata, idem & differens, sunt passionēs entis sed nullum ens est, nec esse potest, nisi ens rationis quod habet esse per operationem intellectus, vel ens reale, quod nō habet esse per solā operationem animæ: ergo nec esse potest identitas, vel differentia, nisi realis, vel secundū rationem. Secundō, quia quicquid conuenit rei secundū se, & ex eius natura, circumscrip̄ta omni operatione intellectus, est verē reale. Si ergo in eadem re simplici puta diuina vel alia, inuenitur aliqua differentia ex natura rei, circumscrip̄ta omni operatione intellectus, oportet quod illa sit realis: quod ipsi met negant de attributis: ergo in nulla eadem re simplici potest ex natura rei aliqua differentia inueniri inter absolute. Secundum patet dupliciter: primō, quia diffinitio indicat quid est res: ergo quæ differunt diffinitione, differunt re. Sed attributa diuina secundū illos differunt diffinitione: ergo differunt re: quod est impossibile. Secundo, quia nihil plus est modū in albe line ex natura rei, quam si non esset, vel si non posset esse alius color. Sed si nō posset esse alius color, albedo & color non differrent formaliter ex natura rei: ergo nec modū.

7 Ad rationes alterius opinionis respondendum est: ad primam dicendum, quod si diffineretur bonitas, & sapientia in comuni, alia daretur diffinitio de bonitate, alia de sapientia: pro eo quod sub vtrāq̄ continentur aliqua, quæ

differunt realiter. Sed si non esset bonitas aut sapientia, nisi in Deo, & diffineretur, eadem esset diffinitio vtriusq̄: & idem est, si diffiniantur nunc, prout fuit vnū in Deo, quia idem est quid vtriusque.

8 Ad secundam dicendum est, quod loquendo de conuenientia, & differentia reali, minor est falsa, quia essentia animæ bruti, inquantum est sensitua, & inquantum est vegetatiua (excludendo potentias partis sensitivæ & vegetativæ, quæ realiter inter se differunt) æqualiter conuenit & differit ab anima plantæ. Dicimus tamen, q̄ anima bruti conuenit cum anima plantæ, inquantum est vegetatiua: & differit ab ea, inquantum est sensitua, tam ex parte rei, quam secundū rationem cōsiderandi. Ex parte rei propter potentias: quia potentia vegetatiuæ bruti plus conuenit cum potentia plantæ, quæ simpliciter sunt vegetatiuæ, quam sensitivæ potentie eiusdem bruti, quia nulli sensitivæ sunt in planta: secundū verō rationem cōsiderandi, quia ex eo quod videmus potentias vegetatiuas animæ bruti plus conuenire secundū rem cum potentia plantæ, quam conueniant sensitivæ, concipimus, q̄ anima bruti simplex & eadem (cuius sunt ambæ potentie) conueniat cum anima plantæ, inquantum est vegetatiua, & non inquantum est sensitua: & tamen, quantum est præcisē ex parte essentia animæ plantæ, excludendo quodcūq̄ aliud, & loquendo de re æqualiter, differunt anima bruti, inquantum vegetatiua, & inquantum sensitua, ab anima plantæ: quia in essentia animæ bruti nullo modo differunt ex parte rei vegetatiuum, & sensituum.

9 Ad tertiam dicendum, quod entitas & bonitas in eodem differunt solum secundū rationem, & non ex natura rei absolute. Et cū dicitur, quod formalis ratio obiecti præsupponitur actui potentie, concedatur: & ideo bene sequitur, quod entitas & bonitas sunt in rebus ante omnem operationem intellectus, sed in differentia omnia nō ex natura rei. Differunt autē per intellectum, hoc modo: intellectus enim apprehēdit ens entitatem alicuius rei, & videns quod est alteri conueniens, alteri verō disconueniens, ponit differentiam rationis inter entitatem rei, & eius bonitatem, siue conuenientiam: quia res est ens per comparationem ad omnem aliam rem, sed non est conueniens, vel bona, per comparationē ad omnem aliam rem, sed ad aliquam rem tantū: sicut calor in gradū tali, est bonus, & conueniens igni, non tamen manui. Est tamen ens respectu cuiuslibet, & tota causa est, quia denominatio boni sumitur ex pluribus tanquam respectiua.

10 Ad quartam dicendum, quod nō est simile de attributis absolute inter se, & de essentia respectu paternitatis, vel cuiusq̄ alterius relationis, quia relatio & essentia differunt in diuinis aliquo modo ex natura rei, vt patebit inferius.

11 Ad rationes principales respondendum est, quod sapientia & iustitia non significant ens rationis, nec ens cōpositum ex ente reali, & ente rationis: sed significant tantū ens reale: & illud, quantum sit penitus idem in Deo, non tamē in creaturis: imō in eis aliud realiter est sapientia, & aliud iustitia, propter quod iustitia, & sapientia, prout sumuntur absolute, non est idem significatum formale, nec per cōsequens sunt nomina synonyma, cuiusq̄ applicentur: quia non propter hoc mutant significatum suum formale, quod est commune his, quæ sunt idem, & quæ differunt: & prius quo ad impositionem, respicit ea quæ differunt, quam ea quæ sunt idem: quia impositiones nominum conueniunt Deo & creaturis, fuerunt acceptæ ex his, quæ conueniunt creaturis: quæ sunt nobis prius nota. Si autem plura nomina imponerentur ad significandum præcisē perfectiones absolute, quæ sunt in Deo, & ex ipsis immediate sumeretur illorum nominum impositio, illa essent synonyma: sed non est sic in proposito.

12 Ad secundam rationem dicendum, quod accipiendo cognitionem intuitiuam pro cognitione tendente immediate in rem presentem, secundum eius actuale existentiam, sic Deus suam iustitiā, & suam bonitatem (quæ sunt realiter id quod ipse) cognoscit intuitiue, sed non diffinitionem eorum: quia non conuenit eis secundū esse reale existentiæ, sed solum secundū rationem. Et cū probatur, quod

Infr. a. 2. dist. 3.

De beat. infr. d. 34. q. 1.

Tota. 9. 3. 4. 6.

quod ino, quia ad cognitionem beatificam, quae est intuitiva, pertinet ista cognoscere distincte, seu distinctionem istorum, dicendum est, quod cognitio Dei beatifica est omnium, non solum illorum respectu, quorum dicitur intuitiva, ut est sua essentia, sed omnium creaturarum, entium etiam possibilium, & omnium rationum, quae circa ipsum & creaturas considerari possunt, respectu quorum non dicitur villo modo intuitiva: nec omnem cognitionem beatificam esse intuitivam respectu omnium, nisi respectu principalis obiecti. Et cum dicitur ulterius, quod cognitio intuitiva est nobilior abstractiva & ob hoc omnem cognitionem beatificam, tanquam nobilissimam, esse intuitivam: dicendum, quod cognitio intuitiva est nobilior, quam abstractiva, excludendo intuitivam: sed cognitio, quae utraque includit, est nobilior, quam altera earum, quaecumque sit illa: sicut cognitio Dei est nobilior, quam cognitio creaturae praecise: sed cognitio Dei & creaturae simul est nobilior, quam sola cognitio Dei, ceteris paribus. Cognitio autem beatifica Dei omnia praedicta includit, & ideo est perfectissima.

13 Ad tertiam rationem dicendam, quod ex eo, quod Deus cognoscit mala fieri & non vult mala fieri, non potest concludi, quod cognoscere, & velle, in Deo differunt ex natura rei: quia licet intelligere, & velle, & omnia absoluta, in divinis importent eandem rem penitus indifferentem ex natura rei, & ob hoc verificentur de se inveniunt in praedicatione dicente, hoc est hoc, quia intelligere Dei, est suum velle: & e converso. & idem est de omnibus absolutis. Tamen quaedam nomina importat illam rem per modum actus nullo modo tendentis in aliud, sicut esse: quaedam vero per modum actus tendentis vel connotantis aliud, sicut intelligere, & velle, quae secundum rationem tendunt in cognitionem, & volitum quod potest esse aliud a Deo: quia Deus non solum cognoscit & vult se, sed etiam alia a se. Et ob hoc esse non competit Deo sub illa connotatione, sub qua competit ei intelligere & velle. Non enim est verum dicere, quod Deus sit aliud a se, sicut intelligit & vult alia a se. Et eodem modo, quia omnis actus requirit in obiecto in quo tendit, determinatam rationem: ideo nomen importans actum divinum, ut tendentem in obiectum, non verificatur, nisi in illo obiecto inveniatur ratio correspondens illi actui, ut importatur per tale nomen. Et quia perfectio divina, ut importatur per tale nomen: quod est velle, requirit in obiecto volito rationem boni, quam non requirit necessario eadem perfectio, ut importatur per hoc nomen quod est intelligere, non quidem propter aliquam differentiam, quae fit inter ista ex parte rei, sed quia unumquodque praedictorum nominum importat perfectionem divinam secundum quod continet praecise illum actum, qui in creaturis importatur per idem nomen: idcirco verificamus hanc, Deus agnoscit mala fieri, & non hanc, Deus vult mala fieri: quia in intelligere Dei, & suum velle, nullo modo differant ex natura rei, ut dictum est, sed solum secundum rationem, quo supposito procedit sequens quaestio.

QUAESTIO SECUNDA.

Verum aliquis intellectus possit concipere distinctionem attributorum sine aliqua comparatione ad creaturas.

Tho. Opus. 9. q. 4. 1. et 2. Proderis videre. q. 13. 1. par. 1. de potentia. q. 7. 5. 6. c.

Ad secundum sic proceditur.
1 Et arguitur, quod intellectus possit concipere distinctionem attributorum divinum, secundum rationem, absque aliqua comparatione dei ad creaturas: quia sicut ea, quae sunt realiter diversa, se habent ad veritatem rationis, ita ea quae sunt realiter idem, se habent ad diversitatem rationis. Sed ea, quae sunt realiter diversa, ut Sortes, & Plato, concipi possunt ut unum, secundum rationem speciei, absque aliqua comparatione ad aliquid unum secundum rem: ergo ea, quae sunt unum secundum rem, sicut attributa divina, possunt concipi ut diversa secundum rationem absque comparatione ad ea quae sunt diversa secundum rem, quo modo attributa differunt in creaturis relatiuis. Item in relatiuis identitatibus aliquid unum secundum rem accipitur, ut plura secundum rationem: quia omnis relatio requirit duo extrema: sed haec acceptio non videtur esse per comparationem

ad aliqua differentia secundum rem: ergo non oportet differentiam attributorum divinum secundum rationem accipi per comparationem ad aliqua differentia secundum rem: sed pro alio non negatur, quin possit accipi absque comparatione ad creaturas: ergo, &c.

3 Item Deitas & paternitas differunt in divinis secundum rationem: sed non est per comparationem aliquam ad creaturas: ergo, &c.

4 Item circumscripta omni habitudine Dei ad creaturas, adhuc differunt in Deo secundum rationem intelligere & intellectum: ergo & alia attributa. Consequenter patet per simile. Probatio antecedentis: quia stante hypothese, Pater respicit Filium, & Spiritum sanctum, ut obiectum intellectum, & volitum: & non respicit, ut intelligere, & velle, quibus formaliter velit, vel intelligat: quia secundum Augustinum haec est falsa, Pater est sapiens Filio: & tamen haec est vera, Pater est sapiens sapientia essentiali, vel per suum intelligere, seu per sapere: & sic ut videtur, intelligere, & esse intellectum, differunt ratione in divinis, sine habitudine ad extra. Et idem iudicium videtur de aliis attributis.

5 CONTRA, sicut se habet ens rationis ad ens reale, ita pluralitas ad pluralitatem, sed omne ens rationis accipitur ab aliquo ente reali: ergo pluralitas rationis habet ortum a pluralitate reali: sed illa pluralitas rationis non potest accipi a pluralitate reali in essentia divina: ergo, &c.

6 RESPONSIO. Circa quaestionem istam videntur da sunt tria: primum est, quid sit attributum. Secundum est, quid sit ratio, & quid differre ratione. Tertium est, inquirere de principali proposito. Quantum ad primum, sciendum, quod attributum potest sumi dupliciter: uno modo large, prout attributum dicitur aliquid alicui tributum, sicut attribuitur calorem igni, & candorem nivis, & sic omnia quae conveniunt Deo per modum cuiusdam denominationis, dicuntur attributa, sicut esse infinitum, esse immensum, & sic de aliis. Haec enim, licet sint id ipsum, quod essentia divina, tamen secundum rationem videntur quaedam esse addita, quia denominatione dicuntur: denominatione autem ut plurimum fit a forma accidentali. Et ideo dicitur possunt attributa largo modo, quasi aliqua alii tributa.

7 Alio modo dicitur attributum stricte & proprie, per sefectio communis Deo & creaturae, saltem communitate eiusdem analogiae, quam intellectus noster considerans in creaturis, & ratiocinans quod nihil est in creaturis ad perfectionem pertinens, quin eminentius sit in Deo, ea Deo attribuit: sicut sunt sapientia, bonitas, & potentia, & sic de quibusdam aliis: & sic attributum dicitur, aliquid alii ex alio tributum.

8 Quales autem sint istae perfectiones, considerandum est, quod eorum, quae sunt in Deo & in creaturis, quaedam respondent sibi per oppositionem: ut infinitum in Deo, & finitum in creaturis. Quaedam secundum causalitatem, ut creator, & creatura. Quaedam secundum analogiam, & proportionem: ut sapientia in Deo, & in creaturis. Et idem est de bonitate, & iustitia, & cõsimilibus. Et illa quae sunt primae conditionis, & secundae, non dicuntur proprie attributa, vel saltem non faciunt difficultatem, ut patebit in quaestione, sed solum illa, quae sunt tertii modi, in quibus deus & creatura conveniunt. Haec autem sunt, quae in sua ratione imperfectionem non includunt, nec eam ex sua ratione excludunt. Nam si in sua ratione imperfectionem includerent, non possent Deo convenire. Et rursus, si eam excluderent non convenirent creaturis, in quibus semper est adiuncta imperfectio perfectioni. Patet ergo primum, scilicet quid sit attributum.

9 QVANTVM ad secundum, notandum est, quod ratio uno modo dicitur definitio: unde. 4. Metaphy. dicitur, quod definitio est ratio, quam significat nomen. Et differre ratione, est differre definitione: & quae sic differunt ratione, differunt etiam re: quia definitio est ratio indicans quid est res. Secundo modo dicuntur aliqua differre ratione, propter solam negationem intellectus apprehendentis id, quod est unum realiter, sub pluribus modis, vel habitudinibus: sicut eandem columnam dicimus nunc dextram, nunc sinistram. Et sic ratio non est aliud, quam

habilitas circa rem apprehensam per intellectum, secundum quæ res nata est iudicari diuersimodè talis vel talis. Et isto modo differunt attributa diuina ratione, nõ primo, cum ipsa sint vnũ realiter. De hac autem differentia querit questio, vtrum possit poni ab aliquo intellectu inter attributa diuina, non habito respectu ad creaturas.

10. **E T I S T V D** est tertium, quod est principale propositum. Circa quod notandum, quod differt querere, vtrum ista attributa accipiuntur in Deo secundum se absq; habitu: dine ad creaturas, & vtrum eorum differentia accipiatur in Deo absq; habitu: dine tali. Si quæritur procederet primo modo, & attributa vocarentur illa, quæ conueniunt Deo secundum oppositionem ad creaturas, vel causalitatem vt esse infinitum, esse creatoris, sic esset dicendum, quod nihil tale potest concipi esse in Deo à quocunq; intellectu, nisi in habitudine ad creaturas, quod patet sic: Nihil potest intelligi sine eo, quod clauditur in sua ratione, siue includatur, vt pars essentialis, sicut homo nõ potest intelligi sine rationali, siue includatur, vt obiectum, vel terminus actionis, vel relationis, sicut nõ potest intelligi dealbatio sine albedine, siue includatur per modum oppositionis, sicut includitur habitus in ratione priuationis, vel affirmatio in ratione negationis: sicut cæcitas non potest intelligi, non intellectu visu, nec nõ homo non intellectu homine. Sed de ratione eorũ quæ attribuantur Deo per modum causalitatis, est creatura per modum termini, vel obiecti, vel correlatiui, vt patet in creatore vel creatura. Creatura enim est terminus vel obiectum creationis, & potentia creandi, à quibus Deus creator dicitur. Est etiã terminus relationis, quæ Deus refertur vt creator. De ratione verò eorũ, quæ conueniunt Deo per oppositionem ad creaturas est aliquid creatum, sicut habitus est de ratione priuationis, affirmatio de ratione negationis, vt patet, cum dicitur Deus infinitus. Esse enim infinitum, dicit priuationem, vel negationem finitatis, quæ nõ potest esse nisi in creaturis. Et ideo talia non conueniunt Deo, nisi in habitudine ad creaturas: & per consequens nec eorum conuenientia, vel differentia.

11. Si autem attributa vocentur perfectiones positivæ communes Deo, & creaturis, quæ nõ dicunt aliquã causalitatem Dei ad creaturas (sicut esse intelligentem, vel volentem & huiusmodi) planũ est, quod talia conueniunt Deo secundum se, & absq; habitu: dine ad creaturas, & possunt intelligi esse in Deo absq; habitu: dine ad quocunq; creaturam. Si autem questio intelligatur secundo modo, scilicet vtrum differentia talium attributorũ possit concipi esse in Deo, absq; habitu: dine ad creaturas, dicunt quidam quod sic: quod probant multipliciter: primo sic, quod non supponitur à posteriore, non supponitur à priori. Sed distinctio personarum secundum rem est posterior distinctio attributorum secundum rationem. Cum ergo distinctio personarum diuinarum secundum rem, non supponat distinctio: nem realem in creaturis existentem, vel possibilem, videtur quod distinctio attributorum non supponat eam, & ita nõ sumitur in cõparatione ad realem distinctio: nem creaturarum. Maior de se patet. Minor probatur, scilicet quod distinctio attributorum secundum rationem sit prior, quã distinctio personarum, quæ est secundum rem: quia distinctio voluntatis & intellectus secundum rationem, est causa distinctio: nis emanationum diuinarum, quæ est secundum relationes disparatas, quædam enim est per modum intellectus, & alia per modum voluntatis. Hæc autem est causa distinctio: nis personarum, quæ est secundum relationes oppositas. Causa autem præcedit effectum, & vniuersaliter principium præintelligitur ei, quod est ex principio: ergo distinctio attributorum secundum rationem, prior est distinctio: ne emanationum & personarum.

12. Ad cuius autem maioris declarationem facit hoc, quod debemus imaginari circa Deum, sicut circa totum vniuersum, vt sicut omnia procedunt ab vno, & tãto cedunt in maiorem compositionem, & diuersitatem, quanto plus recedunt ab ipso: sic illud, quod primo consideramus in Deo, est maximè vnum, & quasi quoddam pelagus infinitum, cõtinens vnitissimè omnes diuinas perfectiones. Et hoc est esse, quod consideramus in Deo, quod est intelligens & volens: quæ iam differunt ratione, quæ est minima differentia. Deinde elongando plus ab esse, quod est summè vnum, inuenimus realem distinctio: nem aliquorum, scilicet pro:

cessionum per modum nature, & intellectus, & per modum voluntatis, quæ est solè per relationes disparatas. Vltimò autem, & quasi in maxima distantia, est distinctio realis personarum per relationes nõ solùm disparatas, sed oppositas. Ex quo patet, quod distinctio personarum, tanquã maxima in diuinis, supponit distinctio: nem processionũ: & vtraque distinctio: nem attributorum, quæ minima est, eã quod est solùm secundum rationem. Cum ergo distinctio personarum, quæ est vltima, nõ sumatur per comparationem ad creaturas, videtur, quod nec alia, quæ sunt priora. Et hæc est prima, & principalis ratio.

13. Secunda ratio talis est, quod est causa maioris distinctio: nis, est vel esse potest minoris, sed secunditas essentie diuine est sufficiens causa distinctio: nis personarum, absq; habitu: dine ad creaturas, ergo eadem potest esse sufficiens causa distinctio: nis attributorum, quæ est minor, cum sit solùm secundum rationem, alia autem secundum rem.

14. Tertia ratio talis est, licet in Deo nõ sit actus intelligendi cõpositus, aut reflexus, sed vnicus, simplex & reclus: tamè Deus vnico actu suo intelligit obiectiue, quicquid nos intelligimus per actum componentem, & per actum reflexum. Tunc arguitur sic: obiectum actus cõponentis, aut reflexi includit ex necessitate duo diuersa, scilicet rem, vel secundum rationem: sed in Deo est dare actum intelligendi correspondentem, quo ad obiectum, actum compositiui & reflexi, dato quod impossibile, quod nulla creatura esset, nec esse posset: ergo dato, quod nulla creatura esset, nec esse posset, etiam Deus posset intelligere plura differentia re vel ratione. Sed attributa non differunt re. Ergo, &c. Maior patet: obiectum enim actus cõponentis includit plura ex necessitate. Compositio enim nõ est nisi pluriũ. De obiecto actus reflexi idem est, includit enim illud, ad quod terminatur actus reclus, & illud, super quod fit reflexio: vt cum intelligo me intelligere lapidem. Et sic patet maior. Minor similiter patet, quia Deus, circũscripto quocunq; alio, intelligeret se esse: quod pertinet ad obiectum intellectus componentis: intelligeret etiam se hoc intelligere: quod pertinet ad obiectum actus reflexi. Et hæc fuit minor: sequitur ergo conclusio. Plures autem alia rationes possent adduci, sed hæc sufficient.

15. Alia est opinio, quæ mihi videtur verior, videlicet quod distinctio attributorum secundum rationem non potest sumi, nisi per comparationem ad aliquam realem diuersitatem, actu existentem in creaturis, vel possibilem. Quod probatur primo sic: Differentia rationis, nisi sit falsa & vana, licet sit completiue ab intellectu, oportet tamen quod habeat fundamentum in re: sed differentia attributorum secundum rationem, non potest habere sufficiens fundamentum in natura diuina absolute accepta, nisi comparatur ad realem diuersitatem que in creaturis est vel esse potest: ergo differentia attributorum diuinorum secundum rationem, non potest verè sumi, nisi per comparationem ad creaturas. Maior patet: ratio enim, quæ intellectus format, nisi fundetur aliqualiter in re, ficta est & vana. Minor probatur: quia illud, quod est vnitissimè vnum, & nullo modo plura, neq; actu formaliter, nec potentia seu virtualiter, nõ potest esse fundamentum pluriũ rationũ. Vnde enim fingeret intellectus ibi pluralitatem, qui nullũ apparem habet ex parte rei, ex quo pluralitatem cõcipere posset? Oportet enim causam continere effectum, & fundamentum illud, cuius est fundamentum, aliquo modo, vel formaliter, vel saltem virtualiter. Sed natura diuina & eius attributa, absolute considerata absq; omni habitu: dine ad creaturas entem vel possibilem, sunt vnitissimè vnum, & nullo modo plura, neq; formaliter, neq; virtualiter. Si enim nihil præter Deum esset, neq; esse posset, sicut attributa diuina non sunt plura formaliter, ita nec essent plura virtualiter. Cõparando autem ea ad creaturas, iã sunt plura virtualiter, quia perfectiones, quæ diuiduntur in creaturas, cõtinentur virtualiter in creatore. Ergo diuina natura, & eius attributa absolute accepta absq; omni habitu: dine ad creaturas entes, vel posibles, non possunt esse sufficiens fundamentum pluralitatis rationum. Et sine dubio omnino videtur rationabile, quod illud quod est simpliciter & omni modo vnum re, si apprehendatur secundum rationem quæ competit ei secundum se & absolute, apprehendatur vnica ratione: sic autem est de diuina essentia & de eius attributis: ideo, &c.

16 Secundò patet idè scilicet nihil imperfectione includens, est in diuinis absolute, sed solum in cõparatione ad creaturas. Sed omnis distinctio per absoluta (siue sit rei, siue rationis) includit semper aliquam imperfectionem: ergo talis distinctio vel differentia non potest esse in diuinis absq; cõparatione ad creaturas. Maior patet, quia omnis imperfectio relegatur à Deo: q; si aliqua ei attribuitur, hoc est, inquantum accipitur vt terminus habitudinis creaturæ ad ipsum. Sic enim dicimus essentia diuinam habere rationem idè, hoc est imitabilis in limitato gradu, quia est terminus habitudinis creaturæ finite & limitata, imitans diuinam essentia. & similiter est in aliis. Minor sic declaratur: quia vbiq; est distinctio per absoluta, oportet quòd vtrunq; vel alterum sit finitum, & vt finitum apprehendatur, quia non possunt esse plura infinita secundum essentiam vel perfectionem essentialem. Dico autè de distinctione per absoluta, quia distinctio per relationes nullam imperfectionem arguit. Omnis perfectio autem attenditur secundum aliquid absolutum.

17 Tertio apparet idem ex eis, quæ videmus in creaturis, de quibus certius iudicamus: minus enim, vel saltem non plus differunt perfectiones diuinæ, quam creatæ: sed perfectiones creatæ, quæ sunt vnà re, nullo modo concipiuntur vt diuersæ secundum rationem, nisi per cõparationem ad aliquam diuersitatem realem: ergo, &c. Maior patet. Minor probatur, inducendo in aliquibus, & idè intelligèdo in omnibus. Albedo enim, & color, sunt idè re: similiter intelligere, & cognoscere: & vniuersaliter omnis species cum suo genere. Nunc est ita, q; si præter albedinè non esset, nec esse posset alius color, realiter differens ab albedine, nunquam posset iudicari, q; albedo, & color differrent ratione. Nò enim cognosceremus colorem, nisi albedine. Similiter si non esset aliqua cognitio, realiter different ab intelligere, nò possemus aliquam differentiam apprehendere inter intelligere & cognoscere, sed per hoc quòd color inuenitur in aliquo alio quàm in albedine, & genus potest reperiri in aliquo alio, quàm in specie vna: ideo iudicamus genus & speciem saltem differre ratione. Ita quòd omnis differentia rationis in creaturis, sumitur ex aliqua differentia reali. Ergo idem est ponendum in diuinis. Et huic opinioni magis assentio.

18 Ad rationes alterius partis respondendum est: ad primam, per interemptionem minoris. Non enim distinctio personarum, est posterior distinctio intellectus & voluntatis. Et quòd dicitur, q; distinctio voluntatis & intellectus, est causa distinctiois processionis personarum, quæ vnà procedit per modum naturæ vel intellectus, altera autem per modum voluntatis: dicitur, quòd falsum est: & hoc magis patebit: quando agetur de emanationibus diuinarum personarum. Tunc enim patebit, q; Filius non dicitur procedere per modum naturæ vel intellectus, nec Spiritus sanctus per modum voluntatis, nisi per aliquam similitudinem ad emanationes, quæ sunt in creaturis, nec natura, nec voluntas, vt distincta ratione, sunt principia distinctarum emanationum: vt infra declarabitur. Illud autè quòd additur quasi pro cõfirmatione, scilicet quòd prius est considerare in Deo esse, &c. cum non probetur, æqua facilitate potest negari.

19 Ad secundam rationem dicendum, quòd non oportet, quòd illud quòd est causa maioris distinctiois, sit causa minoris, nisi vnus rationis, vel nisi maior includat minorem. Non enim oportet vniuersaliter, quòd illud quòd potest maius, possit minus. Homo enim potest intelligere, quòd est maius, & non potest volare, quòd est minus. Nunc est ita, quòd realis distinctio personarum, & distinctio secundum rationem, non sunt distinctioes vniuersales, nec maior includit minorem: ideo illud, quòd est sufficiens causa maioris, nò oportet q; sit sufficiens causa minoris. Aliter potest dici, quòd licet distinctio personarum sit maior, quàm distinctio attributorum, quoad hoc quòd illa est realis, hæc autem rationis tantum: tamè distinctio attributorum exigit maiorem distinctioem eorum, vel possibilem, scilicet aliquam distinctioem realem per absoluta, quæ nec est, nec esse potest in diuinis. Et ideo oportet habere respectum ad realem distinctioem attributorum in creaturis, vt ex ea sumatur distinctio rationis in diuinis.

20 Ad tertiam rationem dicendum, q; obiectum actus componentis, vel reflexi, semper includit duo diuersa secundum rem, vel secundum rationem, differenter tamè: quia quando sunt diuersa secundum rem, ex natura obiecti est talis diuersitas: vnde cum per intellectum apprehenditur, non efficitur. Sed quando sunt diuersa secundum rationem tantum, vt cum apprehendimus intellectu componente, quòd Deus est Deus, diuersificantes secundum rationem, vnum & idem in loco subiecti & prædicati, tunc hæc diuersitas non solù apprehenditur, sed efficitur ab intellectu, non ex sola apprehensione, sed ex modo apprehendendi. Quòd patet: Ille enim, qui simplici intelligentia apprehendit Deum, tantum apprehendit de Deo, quantum ille, qui componendo dicit, Deus est Deus: tamen primus non apprehendit aliquam diuersitatem secundum rationem, sed secundus. Ergo hæc diuersitas non est ex apprehensione, sed ex modo apprehendendi, quæ est cõponendo subiectum cum prædicato. Et hæc diuersitas rationis ex necessitate originè habet ex aliqua diuersitate reali: & hoc, quia intellectus componens, & dicens quòd Deus est Deus, similem compositionem fecit ante in realiter differentibus: vt dicèdo, homo est asinus. De obiecto autem actus reflexi in nobis, certum est, quòd semper includit diuersa re. Reflexio enim intellectus est super se & suum actum: primum autem apprehensum ab intellectu nostro actu recto, non potest esse intellectus noster, nec actus eius, sed aliqua res extra ipsum. Et ideo obiectum actus reflexi in nobis, cum includat principale obiectum, quòd est res extra, & actum intellectus, vel ipsum intellectum, ex necessitate includit diuersa re. Ex qua diuersitate reali potest colligere in aliis diuersitates rationis, puta inter seipsum, vt est intelligens & vt est intellectus, per hoc quòd videt quòd aliquod est ab eo intellectum, quòd tamen non est intelligens. Si autem solum intelligeret se, impossibile esset, quòd poneret differentiam rationis inter se intellectum & intelligètem. Non enim haberet, vnde hanc differentiam sumeret. Licet igitur obiectum intellectus diuini sit illud idè, quòd est obiectum intellectus nostri componentis, aut reflexi, tamen si nihil aliud à se intelligeret, nullo modo posset ponere differentiam rationis inter illa quæ sunt realiter id ipsum quòd Deus, quia hoc posset facere, quæcunq; intellectus, quantumcunq; componens aut reflexus.

21 Ad rationes principales respondendum est. Ad quarum primam respondent quidam, concedendo maiorem, per interemptionem minoris, dicentes, quòd vnitas rationis plurium indiuiduorum sub specie, vel genere, sumitur ab vnitate reali, quæ est cõformitas vnus ad alterum: & hæc cõformitas est vna numero, & vnus vt subiecti, & alterius vt termini: & ex hac cõsurgit intellectus ad concipiendum, quòd illa, quorum est cõformitas prædicta maior vel minor, sint vnum secundum rationem speciei, vel generis. Sed illud non videtur bene dictum, quia cõformitas plurium, quæ non est cuiuslibet eorum eodem modo & æqualiter, non potest esse sufficiens fundamentum vnitatis secundum rationem in genere vel specie: sed cõformitas plurium, quæ est vnus eorum vt subiecti, vel vt de quo dicitur, alterius, verò vt termini, non est iuslibet eorum eodem modo & æqualiter: igitur, &c. Minor de se patet. Probatio maioris, quia vnitas rationis in quocunq; vniuerso genere vel specie, est secundum quam vniuersum prædicatur eodem modo & æqualiter de vnus uocatis, puta genus de speciebus, & species de indiuiduis: ergo fundamentum illius rationis debet eodè modo conuenire illis, quæ vniuersantur secundum illam rationem. Alioquin nò est sufficiens fundamentum. Et hæc fuit maior. Sequitur ergo conclusio. Si dicatur, quòd cõformitas plurium conuenit eodem modo alicui & cuiilibet eorum, quia sicut Sortes est cõformis Platoni secundum humanitatem, ita e cõuerso Plato est cõformis Sorti, & ita cõformitas cõuenit cuiilibet eorum eodem modo, videlicet in ratione subiecti, & termini: non valet: quia cõformitas eadem numero non potest esse duorum, ita quòd sit cuiuslibet vt subiecti, imò sicut Sortes & Plato sunt duo realiter, & non vnum, sic cõformitas vnus ad alterum, est realiter alia à cõformitate alterius ad ipsum. Et ita si vnitas secundum rationem fundaretur super mutua cõ-

Th. perian art. 1. vltim.

d. 6. q. 2. huius.

Vide differentiam, d. 1. q. 1. ad vltim.

formitatem duorum vel plurium, quæ esset utriusque vt
subiecti & termini, non fundaretur super vno numero
realiter: quod est contra eos.

22 Dicendum est ergo aliter, interrimendo maiore, quia
non est simile de diuersitate rationis respectu diuersitatis
realis, & de vnitatis rationis respectu vnitatis realis: quia
vnum secundum rem, si secundum se concipiatur, & ad nihil
aliud comparatur, non potest concipi nisi sub vna ratione.
Vnde enim conciperetur pluralitas rationis non ex vno,
vt vnum est, sicut de se patet: nec ex comparatione eius ad
aliud, quia tollitur omnis comparatio. Propter quod oportet
ter, quod pluralitas rationum in vno simplici, sumatur ex
comparatione ad plura realiter. Sed cum intellectus in-
telligit plura realiter, potest ea comparare non solum secun-
dum diuersitatem, vel pluralitatem determinatam, sed etiam
secundum priuationem vel negationem alicuius pluralitatis.
Et quia vnum dicit priuationem pluralitatis, ideo ex hoc so-
lo quod aliqua non differunt tali differentia, potest concipi,
quod aliquo modo sunt vnum, et si non secundum rem,
tamen secundum rationem. Verbi gratia intellectus potest
comparare Sortem ad Platonem, vt sunt diuersa supposita in
natura humana, & sic concipit ea, vt plura, vel potest com-
parare Sortem & Platonem ex vna parte, ad Brunellum as-
sum. Et quia secundum hanc comparationem Sortes non
differunt, sed conuenit cum Platone, quia vterque differt a Bru-
nello, eo quod vterque est homo, quantum non sunt idem ho-
mo numero, & secundum rem: ex hoc potest intellectus con-
cipere, quod sunt idem homo secundum rationem & speciem.
Semper enim comparando contententiam ad differentiam,
vel minorem differentiam ad maiorem, potest concipi vni-
tatis rationis: quia quæ minus differunt, magis sunt vnum,
& in quantum non differunt, sunt vnum. Et causa omnium
istorum est, quia conceptus vnus est priuatius, & ob hoc
ex priuatione cuiuscumque differentie potest concipi aliqua
vnitas rationis, sed conceptus pluralitatis est positius, &
ideo pluralitas rationum non potest sumi, nisi ex aliquo
positiuo, non ex vno, vt vnum est, prout declaratum fuit:
ergo ex pluribus, vel ex comparatione ad plura realiter.

Vide infra d. 24. q. 1.

23 Ad secundum dicendum est, quod in relatione eius-
dem ad seipsum vnum secundum rem, accipitur, vt plura se-
cundum rationem per comparationem ad plura secundum
rem, dupliciter ad presens: vno modo, quia intellectus con-
siderans, quod extrema realiter differentia, referuntur ad
inueniunt sub replicatione eiusdem nominis, vt diuersum a
diuerso diuersum concipit idem in suo opposito, vt dicat
idem eidem idem, vtens vno realiter, tanquam duobus.
Alio modo, quia intellectus considerans quod ea quæ sunt
diuersa secundum rem, dicuntur vnum & idem, (vt duo
alba dicuntur vnum in qualitate, & duo equalia vnum
in quantitate) considerat, quod verior est vnitas cuiuslibet
rei in seipsa. Et ideo dicit, quamlibet rem eadem sibi,
vtens vna, vt duabus.

q. preced. 12.

24 Ad tertium dicendum, vt prius, quod non est idem
iudicium de attributis inter se, & de essentia, & de patens
nitate, siue quacumque alia relatione, an sint idem re, vel non.
Sed dato quod essent idem re vt attributa, tamen quo ad pro-
positum non esset simile, quia in diuinis non est aliqua di-
uersitas realis, ex qua possit sumi differentia attributorum
essentialium, eo quod quilibet eorum equaliter se habet ad om-
nia quæ sunt in diuinis: sed quia personæ diuine, quæ dif-
ferunt realiter, non equaliter se habent ad essentiam, & pa-
ternitatem, seu alias relationes, eo quod essentia communis
est omnibus, non autem relationes: ideo ex reali differen-
tia personarum potest sumi differentia rationis, inter essen-
tiam & quancumque relationem.

Vide Gabriel. & Oltram. q. 1. huius distin.

25 Ad quartam dicunt quidam, quod differentia ratio-
nis inter intelligere, & esse intellectum, & inter amare, &
esse amatum, potest reduci ad realem differentiam, quæ est
in diuinis, absque comparatione ad creaturas, modo quo
dictum est de differentia paternitatis, & diuinitatis, quia
Filius & Spiritus sanctus sunt intellecti, & amati a Patre,
non autem sunt actus intelligendi & amandi, quibus Pa-
ter intelligit & amat formaliter. Et quia alicui conuenit
esse intellectum, cui non conuenit intelligere, ex hoc solo
potest sufficere concipi differentia rationis inter esse in-
tellectum, & intelligere vel esse intelligentem. Et idem di-
cunt de amare, & amato.

26 De aliis autem attributis dicunt, sicut in positione esse
ctum est. Et hoc quidem verum est, si in diuinis quoquomodo
do realiter essentia & relatio different, & per consequens
persona ab essentia ratione relationis: quia differentia ra-
tionis inter amare, & esse amatum, & intelligere, & esse in-
tellectum, habet pro sufficienti fundamento differentiam
realem, quæ esset inter essentiam, & relationem, & per se
non ratione relationis. Quia enim relatio & persona sunt
intellecta obiectiue, & non sunt ipsum intelligere per om-
nem modum identitatis realis: essentia autem, si realiter
differt a relatione & a persona, est in intellectu obiectiue,
& est ipsum intelligere identice: consequens est, quod esse
intellectum & intelligere saltem differant ratione, quia
differenter se habent ad ea, quæ differunt re. Si autem per-
sona & relatio non differant realiter quoquomodo seu ex
natura rei ab essentia, non video qualis differentia realis
in diuinis posset esse sufficiens fundamentum differentie
rationis inter intelligere & esse intellectum: quia non illa,
quæ est inter essentiam, & relationem & personam, quia
non est realis, vt dicit. Differentia autem rationis reducitur
ad differentiam realem, tanquam ad fundamentum (etiam
secundum mistos) nec illa quæ est inter relationem, & re-
lationem, seu inter personam, & personam: quia illa quæ
se habent vniformiter ad aliqua plura, non sunt causa vel
fundamentum pluralitatis eorum: vt quia Sortes & Plato
se habent equaliter ad animal, & equaliter ad hominem,
certè realis differentia inter Sortem & Platonem non est
causa, nec fundamentum differentie rationis inter animal,
& hominem. Nunc est ita, quod relationes oppositæ, & per-
sonæ per eas constitutæ, se habent equaliter & vniformi-
ter ad intelligere, & esse intellectum, quilibet enim est in-
tellecta obiectiue, & nulla vel quælibet est intelligere ip-
sum formaliter: ergo differentia personarum, vel relatio-
num secundum rem, non est sufficiens fundamentum dif-
ferentie rationis inter intelligere & esse intellectum. Est
tamen aduertendum, quod esse intellectum, non dicit at-
tributum dignum, prout attributum dicit perfectionem
communem communitate analogie Deo & creaturis: quia
esse intellectum vt sic non dicit aliquid existens in re in-
tellecta: sed est denominatum ab intelligere quod est in
alio: & si sit in eodem, hoc accidit intellectum, vt intel-
lectum est. Et ideo instantia illa non est ad propositum, nisi
latius tractetur questio quam de attributis, vt pote si quis
dicat, quod nulla differentia rationis potest inueniri in
aliquo absque comparatione ad differentiam realem.

QVAESTIO QVARTA.

Vtrum cum vnitatis potentie possit esse
personarum pluralitas.

Tho. 1. p. q. 30. ar. 1. & q. 32. ar. 1.

AD tertium principale sic proceditur. Et videtur, quod
cum vnitatis essentia non possit stare realis pluralitas
personarum: quia sicut se habet ratio ad differentiam ra-
tionis, ita res ad differentiam rei: sed non potest esse, quod
aliqua sint vni ratione, & diuersa ratione, per illud quod
est vnum ratione, ergo nec aliqua possunt esse vnum, &
idem re, & distincta re, per aliquid, vel per aliqua, quæ sunt
vnum re: sed essentia & relatio in diuinis sunt vnum &
idem re, vt communiter ponitur: ergo impossibile est, quod
ea quæ sunt vnum in diuinis per essentiam, sint diuersa
realiter per relationes: sed propter aliud non ponitur
quod flet pluralitas personarum cum vnitatis essentia:
ergo, &c.

2 Secundo sic: quæcumque sunt vnum realiter, multiplici-
cato vno multiplicatur alterum: sed persona & essentia
sunt vnum realiter, alioquin in diuinis esset realis com-
positio: ergo cum essentia non multiplicetur, videtur quod
nec persona.

3 IN CONTRARIUM est fides nobis tradita,
per sacram scripturam.

4 RESPONSO. Quia conclusio non est dubia
apud fideles (omnes enim tenent, quod vnus est Deus, quod
ad essentiam attinet, & quod tres sunt personæ distinctæ
relationibus originis) ideo circa declarationem conclu-
sionis immo: andum est.

5 Quidam enim dicunt, quod haec conclusio, quae directe continet articulum Trinitatis, potest demonstrari sciri, sicut per corpus compositum ex contrariis, sit corruptibile. Demonstrationes autem, quas isti adducunt, sunt haec. Omnis perfecta operatio terminatur ad aliquod operatum: sed in Deo sunt intelligere & velle operationes perfectissimae: ergo terminantur ad aliqua opera: intelligere quidem ad verbum productum, velle autem ad amorem: sed producens aliquid per quancumque operationem, & productum, necessarii differunt: ergo talis differentia est in diuinis, cum illa productio sit ad intra: sed non potest esse quo ad essentiam, quae est vna: ergo quo ad personas.

6 Secunda est talis: Quicquid perfectionis est in creaturis, totum est Deo attribuendum (exclusa imperfectione) sed naturam reperiri in pluribus suppositis, est perfectionis: licet plurificari in eis, sit imperfectionis, vt dictum fuit supra: ergo primum est Deo attribuendum, excluso secundo. Hoc autem solum fit, ponendo plures personas in vna essentia diuina: ergo, &c.

7 Ad confirmationem huius facit: quod natura quae non est nisi tantum in vno supposito, videtur arcata & limitata, quod non competit naturae diuinae. Haec autem rationes (vt isti dicunt) quae bene concludunt, sicut quaecumque demonstratio in naturalibus.

8 Sed quia in 1. quaest. huius libri satis efficaciter probatum est, quod articulus fidei, potissimum trinitatis, demonstrari non potest, nec per ita fit, vt ponit articulus, nec per articulus sit possibilis, aut per nihil impossibile sequatur ad articulum, quorum vnum includit aliud. Ex possibili enim non sequitur impossibile, nec rationes quae sunt contra articulum scientificae dissoluti possunt, ideo non replicando rationes prius adductas, solum restat solvere rationes, per quas isti nituntur demonstrare articulum trinitatis.

9 Cum enim primum dicitur quod intelligere & velle vbi: cumque sunt operationes perfecte terminantur ad aliquod operatum per eas productum, falsum est absolute, & non valet ad propositum, absolute quidem falsum est, quia in beatis intelligere & velle quibus vident Deum & diligunt sunt perfectissimae operationes: & tamen per illud intelligere nullum verbum formatum seu productum, nec per illud velle producit aliquis amor, ergo illud est falsum absolute, non valet etiam ad propositum, quia intelligere & velle in Deo aut essent ipsamet productiones personarum, aut principia productionum. Primum non potest dici, quia productiones in diuinis sunt diuersae realiter, sed velle & intelligere non differunt realiter, ergo non sunt productiones. Item producere & produci non possunt coepetere omnibus personis, quia quaedam est non producentis (scilicet Spiritus sanctus) & quaedam non producta (vt pater) Sed intelligere & velle competunt omnibus personis, ergo non sunt producere nec produci, & ita non sunt productiones, nec actiue nec passiuae. Item nec sunt principia productionum, quia aut essent vnum principium aut plura. Si vnum ex hoc non potest demonstratur probati quod ab illo vno sint plures productiones & plura producta.

Si plura aut differunt re aut sola ratione, non re, quia sunt absoluta, & conueniunt omnibus personis, & talia non differunt realiter in diuinis. Si sola ratione, ex hoc non potest demonstrari quod sint principia plurium productionum & plurium productorum realiter differentium, quare nullo modo per intelligere & velle potest demonstrari pluralitas personarum productarum.

10 Cum ergo dicitur quod omnis perfecta operatio terminatur ad aliquod operatum. Si vocetur operatio perfectio artis, vt dominificatio, verum est. Si etiam operatio vocetur actio de genere actionis, adhuc est verum, quia actio transit in passum secundum aliquod in eo causatum. Actio enim proprie accepta in creaturis non est aliud quam denominatio producentis a producto, sicut calefactio actio non est aliud, nisi denominatio calefactientis a calore producto. Sed si vocetur operatio vltima perfectio potentiae quemadmodum se habet videre ad visum, & intelligere ad intellectum falsa est propositio, quia istae perfectiones sunt vltimus finis potentiae, nec aliquid per eas necessarii producit in eadem potentia, vt habetur, 9. Metaphys. & primo Ethicorum.

11 Quod autem secundo dicitur quod perfectionis est quod essentia vna sit in pluribus suppositis: nam imperfectioni & arcationi naturae attestatur quod ipsa sit tantum in vno supposito: dicendum quod quantum habet via naturalis inquisitionis, sufficit ad ponendum naturam diuinam esse perfectissimam & illimitatam quod ipsa sit in vno solo supposito perfectissimo & illimitato, nec oportet quod ponatur in pluribus, nec Philosophi qui ductu rationis naturalis sciuerunt naturam diuinam esse perfectissimam, posuerunt quod perfectio eius requireret plura supposita, sed tantum vnum perfectissimum. Sic ergo patet quod rationes istae nullo modo demonstrant articulum trinitatis, quia omnino demonstrari non potest.

12 Reitat ergo vt sola persuasiones adducantur ad id quod demonstratio non attingit. Hoc autem aliqui sic persuadent. Dicunt enim quod in omnibus creaturis esse est aliud ab essentia. Essentia enim quae est in pluribus suppositis quantum est de se est vna, plurificatur autem in eis per esse, modo esse non est nisi suppositi, quod si sit ipsius naturae hoc est solum ratione suppositi: plurificatis ergo suppositis necesse est quod esse plurificetur, quo plurificato necesse est essentiam plurificari. In diuinis autem aliter est, quia ibi esse est idem quod essentia, nec esse conuenit essentiae per suppositum, sed ipsa est de se ipsum esse: & ideo nec ipsum esse per supposita nec essentiam per esse oportet plurificari. Licet haec conclusio sit vera, persuasio tamen eius est multum defectuosa. Statim enim patitur calumniam in primo dicto, scilicet quod esse & essentia in creaturis realiter differant, hoc enim negant multi. Sed esto quod sic esset quod dicunt postea, quod essentia non habet esse nisi per suppositum si intelligant quod essentia non habet esse nisi in supposito, verum est tam in natura creata quam increata. Et ideo ex hoc nihil potest argui plus de vna quam de alia. Si vero intelligatur causaliter quod essentia habet esse per suppositum, falsum est, imo magis e contrario suppositum habet esse per essentiam si tamen est ibi aliqua causalitas, quia si esse differt ab essentia est eius proprius effectus, vel aliqua proprietas consequens essentiam, vel vt quidam dicunt fluens ab essentia, vnde in omni supposito prius est intelligere essentiam, & postea ratione essentiae ipsum esse. Quicquid enim attribuitur supposito, siue esse suae operari, totum attribuitur ratione essentiae & naturae. Et ideo quod dicunt tertio quod essentia plurificatur in creaturis per plurificationem ipsius esse, valde est irrationabile, quia ita est esse de se vnum, sicut & essentia. Per quid ergo plurificabitur non se ipso, quia idem dicerem de essentia, nec per agens, quia actio agentis naturalis per prius attingit essentiam quam esse (si sint diuersa). Et ideo rationabiliter est quod essentia quae prius attingitur per prius plurificetur, & per consequens esse quod in ea plurificata recipitur quam e contrario. Item omnibus his coeessis adhuc in nullo declaratur propositum, sed remanet tota difficultas, scilicet qualiter est possibile quod vnum esse & vna essentia sint in pluribus suppositis, & per quid confutrantur & distinguantur illa supposita, quia non per esse nec per essentiam, cum in illis conueniant, de nullo autem alio sit mentio: ideo, &c.

13 Et per ad aliquo modo persuadendum articulum trinitatis credo quod recurrendum est ad infinitatem diuinae perfectionis. Sicut enim eadem essentia numero est voluntas, & intellectus, magnitudo, pulchritudo, & fortitudo, & quicquid aliud essentialiter dicitur, sic propter infinitum suae perfectionis eadem natura diuina potest esse fundamentum oppositarum relationum, quae (cum sint relationes originis) necessario competunt diuersis suppositis, quia nulla res seipsam gignit vt fit, vt dicit Augustinus de Trinitate. Et cum relatio non faciat compositionem cum suo fundamento (vt infra probatur) relinquatur quod in diuinis sint plura supposita quae nullam ponunt ibi compositionem.

14 Aliqui autem hoc aliter persuadent ex ordine vniuersi sic, vna natura inuenitur in vno supposito vt in Angelo & multae in multis vt in eisdem. Item in vna persona multae naturae, vt in sorte, ergo ad complementum vniuersi est dare reliqua, scilicet quod in multis personis sit vna natura quod solum est in diuinis. Plus autem est adhaerendum conclusioni propter fidem quam propter dictas persuasiones.

7. p. q. 27. ar. 1.

q. 1. nu. 10. huius dist.

Non. 4. o.

Infr. a dist. 27. q. 3.

Infr. a dist. q. 1. in dist. 7. 5. 1. nu. 11.

d. 30. q. 2.

Ad utranque rationem patet responsio per unum & idem, scilicet interimendo id quod utraque ratio ponit, videlicet quod relatio & esse in diuinis nullo modo differant realiter vel ex natura rei. Oppositum autem patebit infra quando agatur de differentia essentiae & relationis.

d. 39. q. 1.

Sententia litera tertiae distinctionis.

Apostolus nanque ait, &c. Superius ostendit magister unitatem essentiae & trinitatem personarum per autoritates, hoc idem nunc ostendit, sed per rationes naturales & similitudines quasdam, & circa hoc duo facit. Primum ostendit unitatem essentiae diuinae per rationes naturales. Secundum ostendit trinitatem personarum per similitudines creaturarum. Secunda incipit ibi: Nunc restat ostendere. Primum diuiditur in tres, quia primo ostendit per autoritatem Apostoli possibilitatem probandi per rationes unitatem essentiae. Secundum inducit probationes. Tertio excludit quandam dubitationem. Secunda incipit ibi: Nam sicut ait Ambrosius. Tertia ibi, cum ergo vnus Deus sit. Pars secunda in qua inducit probationes, diuiditur in quatuor partes secundum quatuor rationes quas inducit infra. Secunda ibi: Alio autem modo: Tertia ibi: Considerauerunt etiam. Quarta ibi: Intellexerunt, &c. Sequitur prima, quae incipit ibi: Nunc restat ostendere. In qua ostendit Magister trinitatem personarum per similitudines in creaturis, & circa hoc duo facit. Primum ostendit trinitatem personarum per similitudines vestigii. Secundum per similitudines imaginis. Secunda ibi: Nunc veram iam ad eam perueniamus. Prima est praesentis lectionis, & diuiditur in tres. Primum ponit similitudines trinitatis esse in creaturis. Secundum ex ipsa similitudine concludit personarum distinctionem. Tertio ostendit similitudinem vel representationem vestigii esse insufficientem. Secunda incipit ibi: Per considerationem itaque creaturarum. Tertia ibi: Ecce ostensum est. Et haec est sententia in generali.

IN SPECIALI vero proponit Magister quoddam secundum autoritatem Apostoli, inuisibilia Dei a creatura mundi per ea quae facta sunt, &c. Et exponit quoddam creaturam mundi vocat hominem, propter naturae dignitatem & conuenientiam quam habet cum omni creatura, unde proponit quod auxilio naturalis rationis & inspectione creaturarum in dei cognitione deuenitur. Postea inducit quatuor rationes ad probandum unitatem essentiae, quarum diuersitas sumitur secundum vias deueniendi ex creaturis in Deum, quas Dionysius, 7. cap. de di. no. ponit dicens, quod ex creaturis in Deum tribus modis deuenimus, scilicet per causalitatem, per remotionem & per eminentiam. Creatura enim est ens productum ab alio de nihilo, quia ea producta deuenitur in cognitionem producentis per viam causalitatis, quia est, de nihilo deuenitur in cognitionem Dei per viam remotionis, quia non omne ens potest esse de nihilo, nec veribile in nihilum, quia est ens, sed imperfectum, deuenitur in cognitionem Dei per viam eminentiae, quia omne imperfectum reducitur ad perfectum, nec est processus in infinitum. Est ergo prima ratio talis. Omne creatum reducitur ad aliquid increabile. Ie, omnis creatura est creata, ergo &c. Secunda talis est. Omne numerabile reducitur ad innumerabile, sed omnis creatura est numerabilis, ergo praeter omnem creaturam est dare aliquid innumerabile hoc est Deus, ergo &c. Alia duae sumuntur per viam eminentiae, quia magis & minus bonum reducitur ad summe bonum, bonum est corpus, melior est spiritus, summe bonus est Deus, &c. Item magis & minus speciosum sunt a summe specioso, speciosum est corpus, speciosior spiritus, speciosissimus est Deus, quare, &c. Postea remouet quandam dubitationem dicens, quod licet sit in diuinis summa simplicitas, tamen Apostolus dicit in plurali inuisibilia Dei propter plures modos quibus a creatura in Deum deuenimus, & propter plura quae attribuuntur, sicut ex perpetuitate creaturarum cognoscimus eternitatem & ex magnitudine eorum omnia potentiam, & ex dispositione & gubernatione bonitatem. Postea inquit qualiter trinitas possit inquiri in vestigio creaturarum ut dicit quod in creaturis inuenimus similitudinem trinitatis per hoc quod quilibet creatura habet

unitatem, speciem & ordinem, unitas enim quae est principium numeri representat patrem qui est principium originis omnium personarum in diuinis. Species vero representat filium qui est perfectissima pulchritudo ad quam omnis creatura formatur. Ordo vero representat spiritum sanctum qui est bonitas & perfectissima dilectio cum sit amor patris & filii, a quo omnis pacis & gratiae effectus in nobis provenit. Postea ex hac similitudine distinctionem personarum concludit sicut patet in litera. Vltimo dicit quod per huiusmodi similitudinem sufficiens notitia trinitatis vel doctrina vel inspectio haberi non potest, quod probat per hoc quod Magi Pharaonis defecerunt in tertio signo. Et haec est sententia in speciali.

Circa primam partem huius distinctionis tertiae quaeritur de duobus in generali. Primum est de cognitione Dei per creaturas. Secundum est de vestigio, circa primum quaeruntur tria. Primum est utrum possumus ex creaturis probare Deum esse. Secundum est utrum possumus cognoscere de Deo quid est. Tertium est utrum Deum esse sit per se notum.

QVAESTIO PRIMA.

Utrum possumus probare Deum esse, ex his quae sunt in creaturis.

Tho. 1. p. 1. q. 2. ar. 3.

Ad primum sic proceditur & arguitur quod non possumus probare Deum esse ex his quae videmus in creaturis, quia sicut dicitur, 3. metaph. species rerum sunt sicut numeri, sed in numeris non est dare supremum, ergo nec in entibus, sed supremum in entibus vocamus Deum, ergo nullus est Deus.

2. Item plus distat Deus ab intellectu nostro quam res spiritalis a sensu, sed sensus nullo modo potest cognoscere rem spirituales, ergo nec intellectus noster Deum.

3. **I**N CONTRARIUM est quod dicit Apostolus Rom. 1. quod inuisibilia Dei a creatura mundi id est ab homine per quae facta sunt hoc est per ea creaturas intellectu conspicuntur, sempiterna quoque virtus eius & diuinitas.

4. **R**ESPONSIO. dicendum quod per creaturas possumus deuenire in cognitionem dei tripliciter, secundum tria quae possunt considerari circa creaturas. Creatura enim est ens productum ab alio de nihilo, quia ens aliqua perfectionem importat, quia producta ab alio causam efficientem habet, quia de nihilo veribile est in nihil subiecta influentia conferuntur, & secundum ista tria triplex est via inuestigandi Deum ex creaturis, scilicet via eminentiae quantum ad primum, via causalitatis, quantum ad secundum, via remotionis, quantum ad tertium.

5. Prima via patet sic, in perfectionibus specificis aut est dare supremum in quo est status, aut non, sed est processus in infinitum. Si est dare supremum in quo sit status habetur propositum, quia dicimus Deum scilicet illud quod est supremum & perfectissimum in entibus. Si vero dicatur quod sit processus in infinitum aut hoc erit in actu permixto potentiae, ita videlicet quod quocumque dato poterit dari perfectius, nunquam tamen data erunt actu infinita, aut ita quod data sint actu infinita. Si primum dicatur adhuc habetur propositum, quia si data sint finita necesse est quod inter illa sit aliquid primum & perfectissimum quo non est possibile dare perfectius. Cuius ratio est, quia cum illud nondum sit, aut produceretur ex se aut ex alio, non ex se, quia nihil est impossibile quam quod aliquid producat seipsum, ut dicitur primo de Trinitate. nec ab alio, quia nihil eorum quae sunt, possunt producere aliquid perfectius se, ergo &c. Nec secundum potest dici, scilicet quod data sint actu infinita, quia infinitas actualis repugnat enti, maxime in per se ordinatis, ut infra patebit. Et iterum quia inter data vel est aliquid infinite perfectionis & tunc illud erit primum & perfectissimum, quia infinito in perfectione non est dare maius, nec equale, & sic habetur propositum, aut non est dare ibi aliquid infinite perfectionis. Et tunc iterum sequitur quod non sunt infinita actu, quia procedendo augetur perfectio, igitur. Si non est inter data aliquid infinitum actu, non est processus in infinitum actu.

d. 43. ar. 3.